

SİYASAL ETİK

Political Ethics

Doç. Dr. Çağlar Erbek

Yayın Tarihi: 28 Ocak 2013

Alan: Siyaset Bilimi, Etik

Kaynak: caglarerbek.com

Öz

Bu çalışma, siyasal etik kavramını felsefi, tarihsel ve kurumsal boyutlarıyla ele almaktadır. Etik ve ahlak kavramlarının ayırımından yola çıkarak siyaset kurumunun tanımı ve toplumsal işlevi incelenmekte; demokrasilerde siyasi yozlaşmanın ekonomik, sosyal ve yapısal nedenleri tartışılmaktadır. Türkiye özelinde siyasal yozlaşmanın kaynakları olan hızlı kentleşme, ekonomik dönüşüm, askeri müdahaleler ve hukuki boşluklar değerlendirilmektedir. Çalışma, 2012 yılında Türkiye'de hazırlanmaya başlanan Siyasal Etik Kanunu taslağına yönelik eleştirel bir perspektif sunmakta ve kanunun kendi içindeki çelişkileri gündeme taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal etik, yozlaşma, demokrasi, Türkiye, siyaset kurumu, etik kanun

1. Etik Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Etik, felsefenin bir alt dalıdır ve iyi nedir, kötü nedir, nasıl yaşamalıyım gibi sorulara cevaplar arar. Ahlak felsefesi olarak da adlandırılan etik kavramı Yunanca "ethos" kelimesinden gelmekte ve iki farklı anlam ifade etmektedir. Birincisinde etik, töre ve alışkanlık anlamlarındadır. Yani eylemlerini antik kentte geçerli olan töreye bağlı kalarak eğitim yoluyla düzenlemeye alışkın bireyin, toplum tarafından genel kabul gören ahlak kurallarına uygun davranış sergilemesi olarak tanımlanmaktadır. İkincisinde ise fiili gerçekleştiren kişi, kabul edilmiş davranış kurallarını ve değer yargılarını sorgulama sonucunda kavrayarak ve üzerinde düşünerek istenilen iyiyi gerçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştürme fiilidir (Pieper, 2012:30).

Etik; insan ilişkilerinde, toplum, kültür, siyaset, ekonomi, hukuk, bilim ve teknoloji gibi alanlarda bireyin tutum, davranış, eylem ve kararlarında etkili değerler bütünüdür. Etik, sorumluluklarının bilincinde olan insanların, davranış ve iletişim tarzlarını, diğer bireyler ile birlikte insanca şekillendirmeyi ve iyileştirmeyi isteyen sosyal topluluk üyesi herkesi ilgilendirir (Pieper, 2012:19).

Zaman zaman ahlak ve etik kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı görülse de aslında birbirinden farklı kavramlardır. Ahlak, belirli bir toplumda belirli bir dönemde, kişilerin veya grupların uymakla yükümlü oldukları davranış biçimleri ve kurallarıdır. Ahlak bilimi olan etik ise; yarar, iyi, kötü, doğru gibi kavramları irdeleyen ve inceleyen, bireysel ve grupsal davranışların ilişkilerinin hangisinin doğru, hangisinin yanlış olduğunu ortaya koyan ahlaki ilkeler, değerler ve standartlar sistemidir.

Etik, ahlaki olanla ilişkili olan tüm sorunları çok genel ve ilkesel olarak ele almaktadır. Dolayısıyla, hangi somut amaçların iyi ve herkes için ulaşılmaya değer olduğunu ortaya koymamaktadır. Daha çok ölçütleri belirler ve bu ölçütlere göre öncelikle hangi amacın iyi amaç olarak kabul edilmesinin bağlayıcı olabileceğini göstermektedir. Bu anlamda etik, iyi olana değil, bir şeyin iyi olduğu hükmüne nasıl varılacağını göstermektedir (Pieper, 1999:28).

2. Siyaset Kavramı: Tanımlar ve Yaklaşımlar

Siyaset, Arapça kökenli bir kelimedir ve at eğitimi, at talimi anlamına gelmektedir. Osmanlı'da devlet geleneği için siyaset sözcüğünün 'ceza' ve özellikle 'ölüm cezası' anlamında kullanıldığı görülmüştür. Yunan siyasal yaşamında ise siyaset, polise veya devlete ait etkinlikler biçiminde tanımlanmıştır. Siyaseti toplum yönetimi ile ilgili olayların bütününe inceleyen bilim dalı olarak tanımlamak mümkündür.

Siyaset kavramına ilişkin literatürde çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır:

- Siyaset yönetme sanatı veya bilimidir de diyebiliriz.
- Hükümet/devlet icraatlarını etkileme, değiştirme veya yönlendirmek işidir.
- Devlet yönetimini veya kontrolü ele geçirme ve elde tutma bilgisi veya sanattır.
- Bireyler ve gruplar arasında güç ve liderlikle ilgili olan rekabettir.
- Bir takım maharet ve hünelerle, çoğu kez dürüst veya ahlaki olmayan şekilde uygulamalarla karakterize edilen etkinliklerdir.

- Bir toplumda yaşayan insanlar arasındaki ilişkiler karmaşasının bir toplamıdır.

Genel olarak toplumun siyasete ve siyasetçiye bakışında bir tereddüt ve güvensizlik vardır. Bir yandan siyasetten uzak durulması gerektiğini düşünen, siyasete kirli ve kaygan bir zemin olarak bakan toplum diğer yandan da siyasetçilere ilgi ve saygı göstermekte, siyasetçiler meydanlara binlerce seçmeni toplayabilmektedir.

Toplumun siyaset kurumuna farklı gözle bakmasının temel nedeni ona yüklediği bazı misyonlardır. Sıradan bir konuda yaptığı hatadan dolayı sertçe eleştirilen siyaset kurumu, aynı zamanda, vatandaşın iş aramada, hastalıkta, para ihtiyacında yardım talep ettiği ilk kurum olmaktadır.

3. Siyaset Kurumunda Etik Sorunlar: Bireyselleşme ve Kitleleşme

Günümüzde siyaset kurumunda çeşitli etik sorunlar görülmektedir. Bu sorunlar ekonomik ve sosyal gelişmeler ile yakından ilgilidir. Endüstrileşmenin ve kapitalizmin sosyal sonuçlarından biri de birey ve kitle olgusudur. Birey salt kendi kendine yetmekten çıkıp çevresine üreten, karar veren, sorgulayan bir duruma geldi. Aile, aşiret gibi yapılardan çıkıp kitleleşme yoluna girdi. Kitleleşmenin temelinde bağımsızlaşma ve yalnızlaşma vardır.

Kapitalizm bireyi özgürleştirirken aynı zamanda yalnızlaşmasına ve yabancılaşmasına neden oldu. Özgürlüğü ve eşitliği idealleştiren eski bağlarından kopmuş, büyük beklentiler içindeki huzursuz insanların oluşturduğu kitleler, ideolojik yönlendirmelere hazır hale geldiler (Akyüz, 2009:100-101).

Demokrasilerin temel ilkelerinden olan eşitlik ve özgürlük kavramlarının mutlak değerler olarak var olması, birbirlerinin varlığını ortadan kaldırmalarına sebep olmaktadır. Bu iki olgu birlikte var olabilmesi her ikisinin de belirli sınırlar içerisinde kalmasına bağlıdır. Özel ve kamusal alan nitelemelerinin arkasında, bireyselleşme denilen, insanın devlete yani bürokrasiye karşı bir alan oluşturma çabası yatmaktadır.

Kitle iletişim araçları, kitle toplumu oluşturma suçlamalarına neden olmuştur. Fakat kitle iletişim araçları ancak geniş kitleleri etkileyebileceklerine inandıkları konularda yayın yapmaya özen gösterirler. Bu anlamda tek yönlü değil karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. İletişim araçları sadece ahlakın oluşmasına katkıda bulunmuyor, aynı zamanda

yeni bir ahlakın da oluşmasına yol açan koşullar tarafından yönlendiriliyorlar (Alkan, 1993).

4. Siyasi Yozlaşma ve Türkiye Örneği

Devlet ve siyaset kurumlarında siyasi yozlaşmayı önlemek, yolsuzluk, görevi kötüye kullanma, usulsüz hediye alma ve haksız menfaat elde etme vb. olumsuzlukları önleme amacıyla çeşitli tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirler arasında siyasi etik yasasının çıkarılması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, seçim harcama tutarı bildirim, ticari faaliyetlerin devri, siyasi etik komisyonlarının kurulması ve dokunulmazlıkların sınırlandırılması sayılabilir.

Siyasal sistemlerde tarihsel gelişim süreci içerisinde genel kabul gören bazı siyasi etik kuralları ortaya çıkmıştır. Demokratik yönetimlerin egemen olduğu siyasal sistemlerde uyulması beklenen siyasi etik kuralları arasında saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik ve kamu yararını götme gibi ilkeleri sayabiliriz.

Demokratik toplumlarda bir siyasi parti liderinin başarısı yaptıkları ile değerlendirilir. Liderin başarısı; iyi bir insan, erdemli ve ahlaklı olması değil seçim kazanması, iktidara gelmesi ve iktidarda kalması ile ölçülür. Güç insanları baştan çıkarabilir. İktidar gücünü elinde bulunduranların zamanla etik değerlerden uzaklaşması söz konusu olabilmektedir.

Türkiye gibi siyasal partiler tarafından yönetilen ve birçok siyasi partinin bulunduğu bir ülkede elbette siyasal yozlaşmanın yansımaları olacaktır. Türkiye'de siyasal yozlaşmaya yol açan üç temel sosyoekonomik nedenden bahsedilebilir. Bunlar hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme ve hızlı ekonomik gelişmelerdir. Buradan hızlı nüfus artışı karşısında kamu hizmetlerinin yetmezliği, herkesin yararlanmasına olanak bulunamayan hizmetlerden kimin yararlanacağı gibi hususlar yozlaşmayı getirmiştir. Buna ilaveten kentsel süreci özümsememiş olanların kente uyumu konusundaki zorluklar ve devletin iktisadi gelişmeye yönelik teşviklerinin yanlış kullanımı da yozlaşmaya zemin hazırlamıştır.

Türkiye 1990'lı yılları hızlı bir ekonomik gelişmeyle geçirdi. Bu hızlı ekonomik değişim bütün toplumsal ve siyasal kurumları yerinden oynattığı gibi bazı değerlerin de unutulmasına yol açtı. Toplumdaki güç odakları bu gelişmelerle yer değiştirdi ve yapılan

yanışlara müdahale edilmediği gibi sanki teşvik edildiği durumlar yaşandı; bu da siyasal yozlaşmayı artırdı.

Türkiye'de siyasal yozlaşmanın diğer bir sebebi, toplumda yasal süreç ve kuralların ciddiye alınmamış olmasıdır. Bunun sebepleri olarak da Türkiye'de sık sık vuku bulan askeri darbeler ve yeni liberalizm eğilimi gösterilebilir. Askeri darbeler, yönetme yetkisini halktan zorla almışlardır. Bu arada bazı kamu görevlileri hesap sorulma endişesi olmadan rahatlıkla yolsuzluk yapabilmişlerdir. Hızlı ekonomik gelişmenin de etkisiyle yolsuzluk yapıp para kazanma akıllılık, dürüst çalışma ise saflık olarak algılanmıştır. Burada menfaat üzerine dönen siyasetin etkileri görülmektedir. Milletin yetkisiyle yapılacak işlerde insanlığın faydasına çalışmak esas olması gerekirken menfaat esas amaç olmuştur. Bundan da ne toplum ne de siyaset kurumu fayda görmüştür (Akyüz, 2009:120).

Türkiye'de yolsuzluklara karşı ciddi bir hukuk mekanizmasının olmaması ve caydırıcı cezaların yetersizliği siyasetteki yozlaşmanın diğer bir sebebidir. Büyük yolsuzlukları yapanların en ufak bir ceza dahi almadan beraat ettikleri bir yerde siyasi yozlaşma kaçınılmazdır.

5. Siyasi Etik Kanunu Taslağı: Bir Değerlendirme

Bu tablo içerisinde siyasi etik meselesi son dönemde ülke gündemini işgal eden bir konu haline gelmiştir. Bir yandan milletvekillerinin ikinci bir işte çalışması ya da pahalı hediyeler alması gibi konular kamuoyunda tartışılırken diğer yandan TBMM'de grubu bulunan dört partinin temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan "Etik Komisyonu" uzun zamandır "Siyasi Etik Kanunu Taslağı" üzerinde çalışmaktadır. 19 Aralık 2012 tarihi ile komisyonun çalışmalarının tamamlandığı açıklanmıştır.

"Siyasi Etik Kanunu" nun çıkarılmasına yönelik olarak gerçekleştirilmekte olan bu çalışmanın iyi niyetle yürütüldüğüne ve önemli bir ihtiyacı karşılayacağına şüphe yoktur. Ne var ki kanun daha çıkmadan kendi içinde çelişkiler barındırdığı anlaşılmaktadır. Bunun en somut örneği taslakta yer alan milletvekillerinin ikinci bir işte çalışma yasağının yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 3 ay içerisinde uygulamaya sokulacağı hükmü, son anda yapılan bir değişiklikle gelecek ilk milletvekili seçimlerinden itibaren yürürlüğe gireceği biçiminde değiştirilmesidir. Yazılı ve görsel basında yer alan bu haberler yetkililerce yalanlanmamıştır (Milliyet, 2012).

Milletvekillerinin ikinci bir işte çalışması, gelir elde etmesi etik dışı mıdır değil midir? Kanun taslağına bakarsanız etik dışıdır. O halde hâlihazırda ikinci bir iş yapan ve kazanç elde eden milletvekillerine ilk genel seçimlere kadar bunu yapmaya devam etmelerine olanak sağlamak ne anlama gelmektedir? Milletvekillerinin etik dışı tutum ve faaliyetlerini devam ettirmelerinin önünü açmak yasanın ruhu ile çelişiyor mu? Ayrıca bu kanun çıkarılmış olması siyasi partiler kanunu ve seçim kanununda değişiklik yapılmadan tek başına siyasi etik açısından yeterli olacak mıdır? Kanımızca bu ve benzeri sorular önümüzdeki dönemde sıkça sorulacak ve tartışılacaktır.

Sonuç

Siyasal etik, demokratik toplumlarda kurumsal güvenin ve toplumsal meşruiyetin temel taşlarından birini oluşturmaktadır. Etik ile ahlak arasındaki kavramsal ayrımın netleştirilmesi, siyaset kurumunun işlevinin doğru tanımlanması ve siyasi yozlaşmanın yapısal nedenlerinin analiz edilmesi, bu alandaki politika geliştirme çabalarının zeminini oluşturmaktadır. Türkiye örneği, siyasi etiğin yalnızca yasal düzenlemelerle değil, kurumsal dönüşüm ve toplumsal kültür değişimiyle birlikte ele alınması gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Siyasi Etik Kanunu taslağındaki çelişkiler ise en yalın biçimiyle şunu ortaya koymaktadır: Etiği yasalaştırmak, etik davranışı güvence altına almaz; ancak etik bilincini içselleştirmiş bireyler ve kurumlar, siyasi sistemleri dönüştürebilir.

Kaynakça

- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve Ahlak. Yasama Dergisi, S.11, s.93-129. Ankara.
- Alkan, T. (1993). Siyasal Ahlak ve Siyasal Ahlaksızlık. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Milliyet (2012). "Şükür son dakika hamlesiyle kurtuldu". Erişim: 20.12.2012.
<http://siyaset.milliyet.com.tr/>
- Pieper, A. (1999). Etiğe Giriş. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Pieper, A. (2012). Etiğe Giriş. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Yıldırım, A. (2010). Etik Liderlik ve Örgütsel Adalet İlişkisi Üzerine Bir Uygulama. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

<https://www.caglarerbek.com/siyasal-etik/>